

Дело C-646/23 [Lita]ⁱ**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

27 октомври 2023 г.

Запитваща юрисдикция:

Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

25 октомври 2023 г.

Наказателно производство срещу:

P.B.

Предмет на главното производство

Въззивно наказателно производство срещу редник P.B., признат в първоинстанционното производство за виновен в извършването на престъплението по член 278, параграф 1 от Kodeks karny (Наказателен кодекс)

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Въпросът е дали националната разпоредба, която предвижда пенсиониране по силата на закона на съдия, който разглежда въззивно дело, попадащо в обхвата на Директива (ЕС) 2016/343, е съвместима с правото на Съюза от гледна точка на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС и член 47 от Хартата на основните права във връзка с разпоредбите на посочената директива.

Преюдициални въпроси

- 1) Трябва ли член 19, параграф 1, втора алинея от Договора за Европейския съюз (наричан по-нататък „ДЕС“) и член 47 от

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не съпада с истинското име на никой от страните в производството.

Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“) във връзка с разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (наричана по-нататък „Директивата“) да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална разпоредба като член 13, а също и член 10 от Закона от 28 юли 2023 г. за изменение на Гражданския кодекс и някои други закони, която предвижда пенсиониране по силата на закона на съдия, който разглежда въззивно дело, попадащо в обхвата на Директивата, при положение че (i) разпоредбата е така формулирана, че се отнася само до един измежду всички действащи съдии; (ii) разпоредбата не засяга прокурорите в аналогично положение, въпреки че предишната правна уредба е третираше еднакво прокурорите и съдиите, които се намират в аналогично положение като това на съдията, разглеждащ въззивното дело; (iii) законът, в който е включена разпоредбата, не се отнася до устройството на съдилищата, а до съвсем друга материя, а мотивите за приемането му изобщо не изясняват причините за въвеждането на тази разпоредба и не посочват никакъв важен обществен интерес, с оглед на който да е въведена, нито съдържат съображения за причините, поради които въвеждането ѝ да е пропорционално на тези цели; и (iv) нито тази разпоредба, нито която и да било друга разпоредба на националното право предвижда възможност съд или друг орган да разгледа жалба или друго правно средство за защита на съдията, към когото се прилага разпоредбата, с цел проверка на основанията за неговото пенсиониране или на съвместимостта на тази разпоредба с националните разпоредби от по-висок ранг или с разпоредбите на съюзното или международното право?

- 2) За отговора на първия въпрос от значение ли е обстоятелството, че поради дейността си, насочена към защита на независимостта на съдилищата и съдиите, съдията, спрямо когото се прилага посочената в първия въпрос национална разпоредба, по-рано е бил подлаган на репресии от страна на изпълнителната власт, която се е опитала да го пенсионира по реда на действащата по-рано уредба, а споменатата разпоредба от националното право е приета поради неуспеха на тези опити? От значение ли е за отговора обстоятелството, че според запитващата юрисдикция разпоредбата не служи за защита на важен обществен интерес, а има репресивен характер?
- 3) В светлината на решение на Съда от 13 март 2007 г., Unibet (C-432/05), трябва ли член 19, параграф 1, второ изречение ДФЕС, член 47 от Хартата, член 2 и член 4, параграф 3 ДЕС, както и

принципите на предимство на правото на Съюза и на ефективен съдебен контрол да се тълкуват в смисъл, че съдът, в чийто състав заседава упоменатият в първия и втория въпрос съдия, има правомощието служебно да спре прилагането на посочената в първия въпрос национална разпоредба, която предвижда пенсионирането на съдията, и да продължи да изпълнява правораздавателните си функции както по това дело, така и по други дела до получаването на отговора на Съда, доколкото смята, че това е необходимо, за да се реши висящото пред него дело в съответствие с приложимите разпоредби от правото на Съюза?

- 4) Трябва ли посочените в третия въпрос разпоредби и принципи да се тълкуват в смисъл, че ако предвид изложените във втория въпрос обстоятелства Съдът отговори утвърдително на първия въпрос, то посочената в последно споменатия въпрос национална разпоредба, която предвижда пенсионирането на съдията, не може да се приложи и съдията не се пенсионира, освен ако не е налице друго правно основание за това?

Цитирани разпоредби от правото на Съюза

Член 19, параграф 1, втора алинея от Договора за Европейския съюз

Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз

Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1)

Цитирани разпоредби от националното право

Членове 10 и 13 от Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Закон от 28 юли 2023 г. за изменение на Гражданския кодекс и някои други закони) (Dz.U., 2023 г., позиция 1615):

- Член 10: „В Ustawa o obronie Ojczyzny (Закон за отбраната на Отечеството) от 11 март 2022 г. (Dz.U., позиция 2305, и 2023 г., позиции 347 и 641) член 233 се изменя, както следва: „Когато бъде освободен от професионална военна служба, военният прокурор, който е професионален военнослужещ, запазва прокурорската си длъжност в съответната организационна единица на прокуратурата, независимо от броя на прокурорските длъжности в тази организационна единица“.

- Член 13: „Пенсионират се освободените от професионална военна служба военни съдии, които са запазили съдийските си длъжности към датата на влизане в сила на този закон [...]“. В съответствие с член 14 от изменителния закон двете разпоредби влизат в сила на 15 ноември 2023 г.

Член 175, параграф 1, член 176, параграф 2 и членове 179 и 180 от Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Конституция на Република Полша)

Член 22, параграф 1, член 23, параграф 1, член 35, параграф 1 и член 70, параграфи 1 и 2 от Ustawa z 21 sierpnia 1996 r. — Prawo o ustroju sądów wojskowych (Закон от 21 август 1996 г. за устройството на военните съдилища) (наричан по-нататък „Законът за военните съдилища“)

Член 200, параграф 6, член 226, точка 3, член 229, параграф 2 и член 233 от Ustawa z 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny (Закон от 11 март 2022 г. за отбраната на Отечеството):

- Член 233: „Когато бъде освободен от професионална военна служба, военният съдия или прокурор, който е професионален военнослужещ, запазва съдийската или прокурорската си длъжност в съответната организационна единица на съда или прокуратурата, независимо от броя на длъжностите в тази организационна единица. [...]“.

Член 70, параграфи 1 и 2, член 71, параграфи 2 и 3, член 73, параграфи 1 и 3 от Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych (Закон от 27 юли 2001 г. за устройството на общите съдилища)

Член 439, параграф 1 от Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Закон от 6 юни 1997 г. — Наказателно-процесуален кодекс)

Член 104, параграф 1 от Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. — Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Закон от 24 август 2001 г. — Административно-наказателен процесуален кодекс)

Кратко представяне на фактите и производството

- 1 Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie (Варшавски гарнизонен военен съд, Полша) постановява присъда, с която признава редник Р.В. за виновен в извършването на престъплението по член 278, параграф 1 от Наказателния кодекс. Редник Р.В. обжалва тази присъда, като твърди, че неправилно му е определено наказанието публично огласяване на присъдата, и иска изменение на присъдата чрез отмяната ѝ в тази част. На въззивното съдебно заседание пред Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (Варшавски окръжен военен съд, Полша) редник Р.В. прави допълнително искане за отмяна на присъдата и условно освобождаване от наказателна отговорност.

- 2 Жалбата е разпределена за разглеждане на едноличен съдебен състав, съдията в който трябва да бъде пенсиониран на 15 ноември 2023 г. по силата на член 13 от Закона от 28 юли 2023 г. за изменение на Гражданския кодекс и някои други закони, без да има право да обжалва и без да се издава съответен изпълнителен акт. Членове 10 и 13 от посочения закон са приети само по отношение на едно лице с мнозинство в Sejm (Сейм, долната камара на парламента, Полша) при отрицателно становище на Senat (Сенат, горната камара на парламента, Полша) и сенатската комисия.
- 3 Съдията е назначен на съдийска длъжност във Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (Варшавски окръжен военен съд) на 29 януари 2013 г. През юли 2017 г. поради здравословното си състояние съдията е признат за негоден за военна служба, но годен да изпълнява съдийска длъжност. Ето защо той подава молба до тогавашния Krajowa Rada Sądownictwa (Национален съдебен съвет, Полша, наричан по-нататък „KRS“) да бъде преместен на съдийска длъжност в общ съд. KRS отправя предложение до Prezydent Rzeczypospolitej (Президент на Републиката, Полша) да назначи (премести) съдията на равностойна длъжност в общ съд. След четири години и половина с решение от 27 декември 2021 г. президентът отхвърля предложението за назначаване и изложените в него мотиви. През декември 2019 г. Minister Sprawiedliwości (министър на правосъдието, Полша) отправя искане за пенсиониране на съдията до настоящия KRS, който обаче отказва по съображението, че макар да е негоден за военна служба, съдията е годен да изпълнява съдийска длъжност. След решението на президента, през януари 2022 г., сходна молба до новия KRS отправя и Minister Obrony Narodowej (министър на националната отбрана, Полша). На 12 юни 2023 г. новият KRS отказва да пенсионира съдията поради влизането в сила на 24 април 2022 г. на член 233 от Закона за отбраната на Отечеството. Съгласно тази разпоредба по указание на министъра на националната отбрана съдията е освободен от професионална военна служба, като остава на длъжността съдия във Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (Варшавски окръжен военен съд). Считано от март 2023 г., съдията отново изпълнява правораздавателни функции.
- 4 На 28 юли 2023 г. Сеймът приема Закона за изменение на Гражданския кодекс и някои други закони, с който, наред с останалото, от член 233 от Закона за отбраната на Отечеството е премахната разпоредбата относно съдиите (но разпоредбата за прокурорите остава), а в самия изменителен закон е включен член 13 относно пенсионирането на военните съдии, които са освободени от професионална военна служба.

Кратко представяне на мотивите за преюдициално запитване

- 5 Запитващата юрисдикция в качеството си на „съд“ по смисъла на правото на Съюза попада в обхвата на изискванията на принципа на Съюза за ефективна съдебна защита, тъй като може да се произнася по въпроси

относно прилагането или тълкуването на правото на Съюза. Свързаните с това понятие гаранции за законоустановеност на съда обхващат не само правното основание за съществуването на съда, но и изискванията относно съдебния състав и отделните съдии. Съдът трябва да е независим и безпристрастен, което пък трябва да се осигурява чрез подходящи гаранции, по-специално що се отнася до защитата на действащите съдии, защитата срещу пенсиониране и защитата на съдийската несменяемост. В това отношение запитващата юрисдикция се позовава на съдебната практика, произтичаща от решения от 27 февруари 2018 г., *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117), от 11 юли 2019 г., Комисия/Полша (Независимост на Върховния съд) (C-619/18, EU:C:2019:615), и от 5 ноември 2019 г., Комисия/Полша (Независимост на общите съдилища) (C-192/18, EU:C:2019:924). Запитващата юрисдикция припомня също, че за наказателното дело, разглеждано в главното производство, е приложима и Директива 2016/343 относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство.

- 6 В едноличния състав на запитващата юрисдикция заседава съдия, който е освободен от професионална военна служба, тъй като е признат за трайно негоден за военна служба, но е годен да изпълнява съдийска длъжност. По отношение на този съдия първо са изменени законовите разпоредби, които позволяват той да бъде освободен от професионална военна служба, без да се пенсионира, а след това е въведена законова разпоредба, с която да бъде пенсиониран по силата на закона именно защото е бил освободен от военна служба. Въведените законови изменения на практика засягат само един съдия — този от състава на запитващата юрисдикция (т.нар. закон *ad hominem*). Поради тази причина медиите в Полша наричат измененията „*lex Raczkowski*“ („законът Рачковски“).
- 7 Във връзка с това запитващата юрисдикция иска да установи дали в резултат на това изменение тя продължава да отговаря на критериите за „независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон“. Отговорът на поставените въпроси е обективно необходим на запитващата юрисдикция, тъй като тя трябва да реши дали може да продължи разглеждането на делото в главното производство в настоящия си състав.
- 8 Запитващата юрисдикция иска да се установи дали описаните в първия въпрос обстоятелства могат да се отразят и дали се отразяват на прилагането на изискванията за ефективна съдебна защита, включително правото на независим и безпристрастен съд, създаден със закон, като се има предвид, че принципът на несменяемост на съдиите очевидно има отражение върху принципа на независимост на съда и съдиите. Тези принципи установяват не привилегии за съдилищата или съдиите, а право на гражданите на справедлив съдебен процес.

- 9 В настоящия случай законодателят първо приема разпоредба, с която оставя съдията от решаващия състав в главното производство на съдийската му длъжност във военния съд след освобождаването му от професионална военна служба, а след това, без да е налице никакъв важен обществен интерес, изменя текста на член 233 от закона, като премахва от него гаранцията за запазване на действащия статут по отношение на този съдия, а същевременно я запазва за прокурорите в сходно положение. В същото време, без изобщо да се изложат мотиви за тази толкова съществена новела, уредбата в определена материя е изменена с разпоредби, които се отнасят до друга материя, което представлява грубо нарушение на конституционните принципи за надлежно законотворчество. Вследствие на това в противоречие с член 180, параграф 3 от Конституцията е въведена нова, произволна законодателна уредба, съгласно която съдията се пенсионира *ex lege*, ако вече не е военнослужещ. Щом съдът може да бъде произволно променен, ограничен или пенсиониран в нарушение на правилата на националното право и правото на Съюза или чрез произволното им изменение, непременно възникват съмнения във възможността за осъществяване на посочените в Директива 2016/343 задачи.
- 10 По тези причини отправените по настоящото дело въпроси поставят проблема за статута на запитващата юрисдикция и за заплахата над осъществяването на принципа на презумпцията за независимост, безпристрастност, невинност и гарантиране на правото на справедлив съдебен процес. Щом е възможно така да се манипулира формулировката на законова разпоредба, че да се изменят правилата за заемането на съдийска длъжност и да се намали продължителността на изпълнението на длъжността, т.е. де факто може във всеки момент съдията да бъде отстранен като действащ съдия, това несъмнено се отразява или може да се отрази на неговата независимост и безпристрастност, а оттам и върху справедливостта на наказателното производство и спазването на принципа на презумпцията за невинност.
- 11 Запитващата юрисдикция посочва, че освен това няма възможност да се упражни контрол върху спорните разпоредби от страна на Trybunał Konstytucyjny (Конституционен съд), тъй като Trybunał Konstytucyjny (Конституционен съд) установява практиката си по времето, когато вече не е бил орган, осигуряващ ефективна съдебна защита, а съответните му актове са постановени от състави с участието на лица, които не са били оправомощени да изпълняват правораздавателни функции.
- 12 Правната уредба отпреди влизането в сила на член 233 от Закона за отбраната на Отечеството предвижда, че военните съдии не може да се освобождават от професионална военна служба преди прекратяването на служебното им правоотношение по силата на закона или по предвидения в закона ред или преди пенсионирането им (член 35, параграф 1 от Закона за военните съдилища). Съдията е можел да бъде пенсиониран, в случай че е негоден за военна служба, но не и ако подаде молба за преместване в общ

съд (член 35, параграф 4 от Закона за военните съдилища). По тези причини, въпреки отказа на президента на Република Полша да го назначи/премести на длъжност в някое от общите съдилища, не е било възможно да бъде пенсиониран.

- 13 Не са известни обстоятелствата, при които е приета уредбата по член 233 от Закона за отбраната на Отечеството, но без съмнение с нея е премахната празнотата в закона по въпроса за разграничението между негодността за военна служба и негодността за изпълняване на правораздавателни функции по член 180, параграф 3 от Конституцията на Република Полша.
- 14 Когато научава, че тази разпоредба ползва съдията по настоящото дело, изпълнителната власт — министърът на правосъдието — забавя в продължение на 10 месеца връщането му към правораздавателни функции. Това несъмнено е било свързано с желанието да бъде отстранен от съдийска работа заради дейността му като заместник-председател на предишния KRS, по-специално между 2014 г. и 2018 г., и с изказванията му по въпроси, свързани с нарушения на Конституцията от управляващите, със защитата на независимостта на съдиите и съдилищата, а и с това, че позволява на журналистите да се запознаят с публичната преписка относно един от министрите от правителствения екип. По тази причина съдията е подложен на тормоз както от държавни органи, така и от благосклонните към правителството медии.
- 15 Според запитващата юрисдикция разпоредбата за пенсионирането е насочено единствено срещу съдията по делото в главното производство, пряко нарушава принципа на несменяемост на съдиите и не обслужва никакъв важен обществен интерес, а има единствено репресивен характер. Принципът на несменяемост на съдиите обаче трябва да се разбира в смисъл, че нито законодателната, нито изпълнителната власт може произволно да взема решения по отношение на възможността на съдията да изпълнява правораздавателните си функции. Пенсионирането трябва да е свързано с негодност за изпълняване на съдийска длъжност и тази правна уредба трябва да подлежи на съдебен контрол.
- 16 Запитващата юрисдикция смята, че при утвърдителен отговор на първия и втория въпрос следва да се вземат мерки за гарантиране на правилното функциониране на съда с цел правилно прилагане на Директива 2016/343. Според нея спорните разпоредби водят до лишаване на съдията от статута му на действащ съдия в нарушение на всички правила и го лишават от правото му на съд. Затова не следва въз основа на тези разпоредби да се издават каквито и да било изпълнителни актове, с които да се констатира пенсионирането на съдията. В съответствие с правилото *Simmenthal* запитващата юрисдикция смята, че е длъжна да остави без приложение несъвместимите с правото на Съюза национални разпоредби. В светлината на съдебната практика, произтичаща от решения от 6 октомври 2021 г., *W.Ż.* (Колегия за извънреден контрол и публични въпроси на Върховния съд —

Назначаване) (С-487/19, ЕU:С:2021:798), от 18 май 2021 г., Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ и др. (С-83/19, С-127/19, С-195/19, С-291/19, С-355/19 и С-397/19, ЕU:С:2021:393), от 5 юни 2023 г., Комисия/Полша (Независимост и личен живот на съдиите) (С-204/21, ЕU:С:2023:442), и от 13 март 2007 г., Unibet (С-432/05, ЕU:С:2007:163), запитващата юрисдикция се позовава на директния ефект на член 19, параграф 1, алинея втора ДЕС, както и на задължението си да гарантира пълното действие на тази разпоредба, като остави без приложение всички национални разпоредби, които ѝ противоречат. Това задължение произтича и от принципа на лоялно сътрудничество, прогласен в член 4, параграф 3 ДЕС.

- 17 Ако запитващата юрисдикция спре прилагането на посочените разпоредби, това ще ѝ позволи да упражнява правораздавателна дейност в рамките на националния съд, а до решаването на делото от Съда на ЕС няма да има правна възможност за пенсионирането на съдията. Запитващата юрисдикция се стреми да приложи защитна мярка, която пряко да гарантира осъществяването на предоставените ѝ от правото на Съюза права и да осигури ефективна съдебна защита на страните в наказателно производство, като гарантира, че делото ще бъде разглеждано от независим съд, състоящ се от независими съдии.
- 18 Запитващата юрисдикция отправя и искане за разглеждане на делото по реда на бързото производство. Това искане е мотивирано с обстоятелството, че настоящото преюдициално запитване се отнася до един от основните елементи на правото на ефективна съдебна защита, а именно правото на независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон, който да е независим и да прилага принципа на презумпцията за невинност. Запитващата юрисдикция намира това за обосновано с оглед на значението, което отговорът на преюдициалните въпроси има за възможността на тази юрисдикция да упражнява правомощията си в съответствие със закона и принципа на правната сигурност, с участието на съдия, отстранен от длъжност от законодателната и изпълнителната власт в нарушение на принципа на несменяемост на съдиите и независимост на съдилищата.